

спеціальних курсів у сфері виборчого права при ЦВК чи навчальних закладах IV рівня акредитації, які готують фахівців у галузі права.

Таким чином, проаналізувавши форми участі політичних партій на парламентських виборах, можемо зробити висновок про наявність певних прогалин в законодавчому регулюванні, дослідження яких є предметом наступних розвідок.

Література:

1. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

2. Рішення Конституційного суду України від 30.01.2002 року у справі №2-рп/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-02#Text>

3. Доповідь про участь політичних партій у виборах, ухвалена Радою з демократичних виборів на 16 засіданні (Венеція, 16 березня 2006 року) та Венеціанською Комісією на 67 пленарній сесії (Венеція, 9–10 червня 2006 року). URL: <https://pravo.studio/evropeyskoe-pravo/dopovid-pro-uchast-politichnih-partiy-63562.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-12>

ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИПИНЕННЯ ПЕНСІЙНИХ ВИПЛАТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Галкін Вячеслав Леонідович

*аспірант кафедри загально-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ, адвокат
м. Кропивницький, Україна*

Російська агресія та анексія і окупація української території, яка переросла в масштабне відкрите вторгнення в Україну окупаційних військ росіян у 2022 році слугували причиною нових масових міграційних процесів, що не може залишатися без нормативно-правової реакції у сфері захисту соціальних прав громадян України в цілому та у сфері захисту пенсійних прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зокрема, а особливо під час триваючого воєнного стану в Україні.

На початок вересня 2023 р. в Україні налічувалося майже п'ять мільйонів внутрішньо переміщених осіб. До цієї кількості триста тисяч осіб

додалися за останній рік. Значна частина офіційно зареєстрованих ВПО – це громадяни України, які отримують різні види пенсій [1].

Доволі розповсюдженими є випадки коли громадяни з числа зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб повертаються до колишніх місць проживання, у тому числі й на окуповані території та в райони де йдуть активні бойові дії, не скасовуючи свій статус ВПО. На жаль, дуже часто, у разі смерті пенсіонера чи зникнення його безвісти на тимчасово окупованій території або в зоні бойових дій пенсійні органи позбавлені можливості отримання відповідної інформації. Інколи подібні випадки залишаються невідомими, бо через смерть особи на окупованій території відповідна реєстрація офіційними органами України не здійснюється або ж здійснюється з великим запізненням. Це, в свою чергу, призводить до неправомірного отримання пенсійних виплат сторонніми особами (дуже часто родичами пенсіонера) з використанням банківської картки померлого.

Такі випадки не можуть залишатися поза увагою, особливо у надскладний період героїчної боротьби українського народу з загарбниками та необхідністю якнайкращого фінансування витрат оборони. Тому питання контролю за пенсійними виплатами, беззаперечно, має посідати надважливе місце в процесі формування національного законодавства.

Різні види пенсій наразі є найрозповсюдженою формою соціального забезпечення в Україні, а її особлива роль втілена у формі конституційної гарантії, адже пенсії мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [2, ст. 46]. Пенсія, як особливий вид соціального забезпечення, який є основним засобом на існування для пенсіонера, знаходить своє втілення і в міжнародному праві, адже Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни передбачають право ВПО на достатній рівень життя [3].

Конституційно закріпленою є норма, яка встановлює, що виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення [2, ст. 92].

Пенсія, як один з видів фундаментального соціального права, перебуває під особливим правовим захистом, однак таке право не є абсолютним [4, с. 31]. Водночас підстави для призначення пенсії та припинення її виплати встановлюються виключно законами. *Призупинення виплати пенсії – є формою обмеження конституційного права на пенсію та втручанням в майнові права громадянина.* Тому ці обмеження не можуть бути свавільними та несправедливими, а підстави втручання в таке право мають встановлюватись виключно Конституцією і законами України та відповідати правомірній меті, бути обумовлені суспільною потребою досягнення цієї мети, домірними.

Якщо подібне обмеження вводиться, то законодавець зобов'язаний запровадити нормативне регулювання, яке уможливить оптимальне досягнення правомірної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права (свободи) і не порушуватиме сутності такого права [5].

Пенсії виплачуються без урахування одержуваного заробітку (прибутку) за місцем проживання пенсіонера, незалежно від реєстрації місця проживання [6, ст. 85]. При цьому громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та прав на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території [7, ст. 18].

Останнім часом пенсійні органи використовують у своїй діяльності механізм призупинення виплати пенсій пенсіонерам до моменту проходження «ідентифікації» місце реєстрації яких на тимчасово окупованій території. При цьому таке призупинення застосовується хаотичним способом.

З однієї сторони органи ПФУ переслідують цілком легітимну мету: недопущення безпідставного витрачання бюджетних коштів. З іншої сторони – свавільно втручаються в майнові права громадян.

Законодавчої норми, яка б встановлювала процедуру призупинення виплати пенсії наразі не існує. Деякі питання врегулюванні підзаконними нормативними актами. Наприклад, якщо суми пенсії та грошової допомоги одержуються за довіреністю більш як один рік або не одержуються з поточного рахунку більш як один рік, уповноважений банк зобов'язаний повідомити про це відповідному органу Пенсійного фонду України або органу соціального захисту населення не пізніше 28 числа місяця, у якому виникли такі обставини, а одержувач – подати нову заяву до органу Пенсійного фонду України або органу соціального захисту населення.

У разі невиконання одержувачем цієї умови орган Пенсійного фонду України або орган соціального захисту населення припиняє перерахування пенсії та грошової допомоги на поточний рахунок у визначену одержувачем установу уповноваженого банку та проводить виплату через призначеного оператора поштового зв'язку за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання одержувача в населеному пункті у межах України [8].

Однак наразі жоден із діючих законів в сфері пенсійного забезпечення не передбачає інших підстав для припинення виплати пенсії, окрім таких:

- 1) якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості;

- 2) на весь час проживання пенсіонера за кордоном, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

- 3) у разі смерті пенсіонера;
- 4) у разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд [9, ст. 49].

В цьому аспекті доречно погодитися з Р. І. Шабановим, який відзначає необхідність застосування досвіду тлумачення права на пенсійне забезпечення у практиці Європейського суду з прав людини, що є особливо актуальним в процесі інтегрування України у правовий європейський простір [10, с. 166].

Європейським судом з прав людини у рішенні у справі Щокін проти України, було відзначено, що питання, чи було дотримано справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та вимогами захисту основоположних прав окремої особи, виникає лише тоді, коли встановлено, що оскаржуване втручання відповідало вимозі законності і не було свавільним [11] (п. 33 цього рішення).

Отже, відсутність законності втручання, тобто вчинення дій не у спосіб, визначений законом, є достатньою підставою для висновку про те, що право позивача на мирне володіння своїм майном було порушено.

Тобто припинення виплати пенсії не у спосіб, передбачений законом з точки зору положень ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказує на протиправне втручання у право власності пенсіонера.

Таким чином, дії пенсійних органів з призупинення виплати пенсії громадянам з числа внутрішньо переміщених осіб, а також тих, які залишилися в окупації з підстав, не передбачених законом, є свавільним втручанням у їх фундаментальне конституційне право на пенсію.

Відтак, з метою недопущення безпідставного здійснення пенсійних виплат має бути розроблений дієвий механізм верифікації пенсіонера, який би виключав можливість незаконного втручання у право на пенсію і при цьому виключав можливість отримання виплат за реальної наявності підстав припинення пенсії, встановлених законом.

Література:

1. За рік кількість ВПО збільшилася на 300 тис. осіб – Верещук. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20230901-za-rik-kilkist-vpo-zbilshylasya-na-300-tys-osib-vereshhuk/> (дата звернення: 05.12.2023).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/ *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141.
3. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>
4. Галкін В.Л. Науково-теоретичне визначення поняття пенсії як соціально-правового явища. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 6. С. 30–39.

5. Рішення Конституційного Суду України від 22.03.2023р. у справі 3-98/2022(227/22). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/516864__753103 (дата звернення: 09.12.2023).

6. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 3, ст. 10.

7. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014р. № 1706-VII /Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 1, ст. 1.

8. Про затвердження Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках: Постанова від 30 серпня 1999 р. № 1596 / Кабінет Міністрів України/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1596-99-%D0%BF#n10> (дата звернення: 10.12.2023).

9. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 49-51. Ст. 376.

10. Шабанов Р.І. Щодо права власності на пенсійні виплати. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/6_2019/part_1/30.pdf (дата звернення: 12.12.2023).

11. Рішення у справі Шокін проти України (Shchokin v. Ukraine). Рішення Європейського суду з прав людини від 14.10.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text (дата звернення: 02.10.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-13>

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ

Грибак Ірина Ярославівна

депутат Львівської обласної ради,

засновник Благодійної організації

«Благодійний фонд Ірини Грибак «Львівщина»»

м. Львів, Україна

Демографічні проблеми в Україні визначаються загальноєвропейськими тенденціями щодо старіння населення а також проблемами щодо зниженої тривалості життя, вимушеної міграції через військові дії, що підвищують депопуляцію населення. До початку воєнних дій, основними демографічними проблемами територіальних громад були: